

Nire erotatik *

Luis Mari MUJICA URDANGARIN

Hiru amets

Amorea dut atzI,
maitasunaren antsi
(hain latza ez bazintez...)
bihurtu arrats gazI,
hiru amets
dolumina eman ez.

Hiru ele barrendik
maitea kalte itzuli
daitekela esanez
-halakorik ez bedil-,
hiru amets
dolumina eman ez.

Amorezko mandatu
golzez eman didazu,
gau ez, ordea, promes
bera niri ukatu,
hiru amets
dolumina eman ez.

(*) EGAN aldizkarian azken urteotan argitaratutako olerki batzuen berri-rakurketa -eta moldaketa- egiten da hurrengo orrietan.

Nork etsi

(Lizardiri)

Lizar eder, lizar malte,
arrastiak dizu kalte,
urrian gorritz
duzu hats anitz,
arratsak ustekabez
jarri dizu izu trakets...

Lehen gaztea zinaden,
egun zahar eta zimel
-bihotz, zer habil
beherantz amil-?,
ene barruak hondamen
aintzin orolen ondoren.

Hitzek naute populatzen

Hitzek naute populatzen ,
hitzek barrenbiltzen gozo,
gauzen ertzak goraldatzen
harriduraren erasoz
-haitzak, alorrak, mailloak,
garlisoak eta arto-,
behatua miretsiaz
nabil birkreatzen oro,
gauza isilen ederdurak
bihotzean kantu harro,
hitzek naute populatzen,
hitzek barrenbiltzen gozo.

Sagar geza jaten

Txoria adar xumean
 sagar geza jaten,
 txoria zuhaitzean
 morroi sagarraren,
 hura, hori ta bestea
 glizonak etsipen
 - bal, astintzen, kolpatzen,
 suntsitzen, zigortzen,
 goratzen ta eraisten
 nabli etengabe,
 txoria nagitu da
 limoi latza jaten
 - limoiaren mamiak
 mikaztura gailen -,
 jalo eta Iraun behar
 txarto bizi arren,
 ezinbestekak leiho
 ta atek nabarmen,
 zaldan hau beste izaten
 nekeza gertatzen,
 txoria adar xumean
 sagar geza jaten.

Lur-amak hatsa lodia

Lur-amak hatsa lodia,
lurrak hazia goren,
arto ta gari helduek
margo ugarlen plazer
(gozamen larriagorik,
dasta ote daiteke?),
uztaren sukar altuak
odol bizkorren kolpe
-aleak hausten dabilta,
galburuak lehertzen-,
esperma tiranikoak
erauntsitan han-hemen,
goldearen zakil latzak
uzta ugari ondoren,
lurraren sabel bigunak
oinaze haziaren,
lur-amak hatsa lodia,
lurrak hazia goren.

Txalapartak gan-dan-ban

*Txalapartak gan-dan-ban,
txalapartak dan-ban-gan,
txalapartak ban-gan-dan.*

Herioa ta amorea
borroka gaizto zalzkit,
arratsak jalgi itagiak
oraindakian zintzilik,
herioa zoro dator
maite-hariak hautsiz,
kosmoa basapiztia
zezen beltzen erauntsiz,
azkazal damugabeak
setatiegi dabiltz
-ozpin suminduek ere
erasoaren bortitz-,
kolpeak ta zartakoak
ez ahitzen oraindak,
nik ekin, ekin gura dut
-ta ez jasan bakarrik-borroka, agonia, seta
baitut barnean antsiz,
Jo, hautsi, apurtu behar,
ah, hiltzeraino kasik.

*Txalapartak gan-dan-ban,
txalapartak dan-ban-gan,
txalapartak ban-gan-dan.*

Pikoketako pagadian

Kolore bizkorren sumin,
gorri basatiaren grin
-oro gorri eta karmin-,
nire biziak
goiztar antsiak
geldi-geldiro lito egin...

Haritzeko hilkutxa

Udazkena hurreratuz
adarrak geratzen biluts,
barren arratsa
- asper, narratsa - ortze gordinetik haruntz
egin nahiaz berriz bultz,
ezin gorantza
giza bizitza.

Enbor sendoa opari
haritzak zurginari
hiltzerakoan
zur-zerraldoan
ukan dezan harrigarri
gunea soinaren neurritz,
beherantz doan
noazu lldoan.

Poetaren goiargia

Hainbestean, hainbestean
nintzen alturara joan
-hegoak gorantz eroan- arrano adina airean
kasik urtzeralno ortzean,
ta hegaldi hain harroan
(zelako poza niregan!)
dena bildu nuen soan.

Ene poesi otzana,
hau hartu, bestea utzita
gailur garaletan barna
egin genuen elkar zita,
gozatuz halako bista
arin deritzait gaur dana
-pisurik ez duen zama-gola atsegin zait eta.

Poesia damari

Itxi nituen atetilak,
laga albora mila arazo
(gezurtia al naiz, akaso?),
hertsia ere leihatilak,
lehendiko olermen hila
zitzaidan berpiztu oso,
itzaltzean iskanbilak
senti berriz bere eraso.

Han geratu nintzen lotan
hitz ezti nagien gentzan
-ohe bigunean etzan-
dama onaren alboan,
bere ele solla orduan
(nik ez nion ezer esan)
hasi zitzaidan gogoan
gori bertsoa isur nezan.

Altzifrearen itzalak

Altzifrearen itzalak
gerizpe serioa,
altzifreak atzamarra
soroen aspergoa
(ez nazazue utz, arren,
bihurtzen minagoa),
berde mikatzak hozkatzen
pinuen arrastoa,
ortzean hilobi ilunak
berriz irensten noa,
isilgunea lagunmin
(ez al zait nahikoa?)
kanposantu ahantzien
bakardade geldoa,
pinudi berde hotzetan
galtzen ene bertsoa,
altzifrearen itzalak
gerizpe serioa.

Azaroa makaletan

Azaroa makaletan
gozo, kuttun, hori,
olibondo ta mahatsak
arratsaren zoriz
(zergatik itzuli nahi
bititza hilobi?),
udazkena gauza berak
esanez zait etorri, berrigorri,
Arga ibalaren ertzetan
mokoka zozo bi,
ah, urriaren nekeak
zenbat malenkonil

Gizon etsia

Sartu nintzaden izuti
bere begi-leihotara,
begi haletan belzkara
labana zegoen zutik,
ezten gaitz hura biluzik
ezin izan nun atera.

Laban beltza sabelean

Laban beltza sabelean
zitzaidan krudel etzan,
labana zergatik, esan,
geratu zutik bertan...?

Gaztelak bideak luze

Gaztelak bideak luze,
 Euskal Herriak hutsune,
 Gaztelaren luzamena
 etsipenezkoa dena,
 gaztelania burugoi
 -euskara apal eta morrol-,
 hamar hagin urra ta urra
 -gaztelania lapurral-
 benetako euskal hitzak
 (erdaldun motz, entzun itzakl)
 alferrikako patuan
 euskalduna utziz ondoan,
 Gaztelak bideak luze,
 Euskal Herriak hutsune.

Ene isiltasunez eta...

Ene isiltasunez eta
 bakardade hitsez ase
 gauaren ontzi ilunean
 (beltzatorik al daiteke?)
 itotzen naiz, ezkutatzen
 galdera alferren mirabe,
 ene eneari (nolatan?)
 berregiten diot galde,
 itaunak eta susmoak
 bata-bestearen oste
 (ausaz, Jainko izunak nitaz
 kezkaturik ote daude?),
 itzal zoroen gisara
 hitz eneak eragabe,
 "naiz, "ez naiz", "zertarako naiz?",
 "ez izan ere naiteke...",
 ene susmoen gurpila
 malda behera nerabe.

Urederra ibaia Amezkoan

(Gerardo Diegori)

Uraren ispluetan
galsoroen urrea,
ur hotzaren besoetan
onbera paisajea.

Urbasaren maldapean
ur garbizko zauria
(ah, ze bozkario dedan!),
dena margoz isuria.

Urbasatik Urederra
Amezkoetan zehar,
arrats naglak asperra
oroietan galtzear.

Neguz, udaz, udazkenez
hots gozoak errondan,
ur holek atsedetik ez
beti joan ta joan.

- "Arren, ez zazu urrunegi
lehen bidea eroan,
geratu zaitez nirekin
hizketa maitezkoan".

Esther-i

Aih, Esther, aih, Esther,
zure edertasunak
ez daduka muga
ez daduka bazter,
aurretik atzera
-atzetik aurrera- guztiz zara lerdin,
aiih, Esther, aih, Esther,
Bai eskulin, bai ezker
-hortan ez dut duda,
horixe nik gura- zuk ez sobran ezer
hain zarela eder,
aiih, Esther, aih, Esther.

Olerki hibridoak

Ay, ay, *mi amada* bihotzean,
 cuando te ví nire aldean
 qué es lo que sentí, aih, aih, ene,
 qué es lo que gusté, maite nere?
 Mi Esther, guztiz zinen eder,
 del todo eras airos ta lerden,
 tus brazos, sabela eta izter
 eran suaves fruta bat balzen,
 y tus pechos larru nerean
 nadaban arrainak bezelan,
 con tu amor gauean jostari
 bebimos sabroso edari,
 junto a mí - usoa bazendi - consentida zintudan senti,
 ay, ay, *mi amada*, aih, nire Esther,
 cuánto eres dulce eta eder...!

Nik ez zaituda...

Nik ez zaituda ordainetan maite,
 ezta zarelako noiz-noiz maitakor
 erraz baldaiteske maitasuna agor,
 maite zaitut zuk maitatu gabe.

Zure ederrak hartzen nau aldez alde,
 urrun ala gertu enegan zagoz
 nahizta nirekin ez egon ados,
 bihotz honek zugar betiko ase.

Minduratzen nauzu berriro, ordea,
 ze eskaintza hain biziaren ordain,
 aih, ez didazu zabaldu atea.

Arren, entzuidazu, arbuloen gain
 -nahiz ez izan hala on-legea-
 zurea nauzu lehen eta orain.

Ortze zuriko ilargi

Ortze zuriko ilargi,
bihotz galtzak naragi,
ni beregana, aih.

Eguzkiaren gori,
zergatik sugar hori?,
ni beregana, aih.

Maitaleak hitz nagiz
husten sekretu anitz,
ni beregana, aih.

Maiteak bere zori
bihotz honetan hordi,
ni beregana, aih.

Josebak Mariari

Josebak Mariari,
aih, aih, aih,
Mariak Josebari,
aih, aih, aih,
maltasunaren handi,
begi oneko sari,
aih, aih, aih,
Josebak Mariari,
aih, aih, aih,
Mariak Josebari.

Bi gazte

Bi gazte malta-zoriz
bihotzeko su goriz
-“zure ondotik ihes
ez naiteke joan ez”,
mutilak neskaxari,
neskaxak mutilari.

Arren, ez zaitez etorri

Gogor didazu eragin,
erraiak ezarri irakin,
gogor didazu eragin,
arren, ez zaitez etorri.

Erraiak ezarri irakin
bainintzan lehen maitemin,
erraiak ezarri irakin,
arren, ez zaitez etorri.

Bainintzan zure maitemin
jarri goibel eta samin,
bainintzan zure maitemin,
arren, ez zaitez etorri.

Jarri goibel eta samin
-ah, hobe ez banuen jakin!-,
jarri goibel eta samin,
arren, ez zaitez etorri.

Ah, hobe ez banuen jakin
(beingoan Isil nadin...),
ah, hobe ez banuen jakin,
arren, ez zaitez etorri.

Aih, aih, zintudan ikusi

*Aih, aih, zintudan ikusi,
hobe ez bazinen itzuli.*

Arboladian arbol bi,
arboladiak bi itzal,
beti lheskorra izan zinan,
nik ongi dakit hori.

*Aih, aih, zintudan ikusi,
hobe ez bazinen itzuli.*

Nik ongi dakida hori
- ausaz, hobe ez baneki... -,
jartzen nauzu goibelegi,
pena anitz bihotz honi.

Ah, aih, zintudan ikusi,
hobe ez bazinen itzuli.

Bai, pena anitz bihotz honi
zenidalako esan
behar nuela asko jasan,
bihotzak samin gori.

Aih, aih, zintudan ikusi,
hobe ez bazinen itzuli.

Ezkontza egunean

(Puntua hemistikioetan bakarrik)
Elosun (Gip.) 1990-V-30ean egina

"Senargala, non da, aih!", / eliz kanpaia dilindan,
eliz kanpaia alai, / ta Idoia bozkariotan
delarik ezkongai. / - "Ama, soinekoa non da,
non gerriko apain", / hamaika kolpe dorrean,
eguzkia garai, / Idolaren ezpain biak
bailliran anpolai, / bere bularren tontorra
usainez oro blai, / ah, bere izterren zuria
promes urdinen zain... / - "Ama, zapatak non dira,
bihotza dut ernal, / oraindik lore-korua
buruan falta zait", / lore-korua falta da
t'ezkontzeko garai, / - "Ekardazu lepokoa,
eraztuna be bai", / eliz kanpaia dilindan,
auzokideek jai, / bular zurien altura
promes urdinen zain, / hamaika kolpe dorrean,
eguzkiak dirdai, / - "Zuk ezkondu nahi baina
ez duzu senargail". / Eliz kanpaia dilindan...

Bazko egunez

(Puntua hemistikio eta amaieretan)

1991-III-31an

Udaberria etorri / zaigu, loretan zitori, /
 arrosak eta elorri / (indar nork dagio nori?), /
 ederra ederrez gori, / alai enarak ta txori. /
 - "Hil egin zaituzte, Jesus, / igurtzi olio-ukenduz, /
 infernua laga kexuz / hilobi hotza utzi biluts". /
 - "Hilobi hotzean, Mari, / esan, zer duzu Igarri?",
 - "Marik erantzuna garbi : / "Gorpua ez dugu aurki,
 mugitzerakoan harri / gaua egin zaigu argil".

Sufrimenduen ondoren

(Puntua hemistikio eta amaieretan)

Sufrimenduen ondoren / baretasuna nik gura, /
 bake ederra -ez mindura-, ezba! gabeko hats goren.
 Barne gelatan sartu naiz / oihartzun hobeen gose, /
 kanpoko zaraten orde / gurago nik zure ele gaitz.

Longida eta Artzibarko lurretan

(Puntua hemistikio eta amaieretan)

1991-III-28an

Agoltz aldean erromes / Nafarroa dut senti; /
 harriduraz ta susmoez/ -aintzinean banendi- /
 sumatzen dut zaharregi / hainbat oroipen trakets.
 Hemen Itoitz, harago Orbaitz, / Artozki eskuinera,/
 landa bilutsean Ezkal, / Gorriz mendi aldera /
 nork narama esatera / barnean dudala gaitz?

Eguberri

1991-XII-25

*Era, era, era, astotxo,
goazen Belenera
hautxoaren ikustera.*

Ullaren maldetatik
ni hondartza ikuskari,
uhina joan-etorritz
harkaitz beltza kolpari,
behean Monpas, Donosti,
ezkerrerantz Iradi,
urdin serio ta hotzak
itsasoak opari
(aih, eguberri dohatsu,
zara gogoragarri...),
harantzago Hondarribi,
Donibane, Getari,
uhinen marra xuria
itsas-ertzean garbi,
Belenen jalo da Jesus,
soil, umil, biluzkorri,
bonba ta lehergailuak
mazapan leun itzull,
bakea noiz iritsiko
den galdetzen gara ari,
Euskal Herriak hertsiko
ote gaur bere zauri,
astoak bide-pausua
astitsu eta nagl,
batzuetan, ordea (aih, aih!),
andana urduriegi,
elurraren mantxa aratzez
Adarra mendi handi
(aih, nik gaur desiratua
bihar egi baledi...),
Belengo ezkila-hotsak
-bihotz, hagokit adil-
Euskal Herrian behingoz
beza bakezko argi.

*Era, era, era, astotxo,
goazen belenera
hautxoaren ikustera.*

Eremuak

Eremuak, eremuak
ta eremuen sare,
Garestik harantz Obanos,
Muruzabal, Eunate,
Utergan Beriain Jauna
euskararen maitale,
Arnotegiko maldetan
galsoroek udate
(esan, zer azaldu guraz
neurtitzok zabiltzate?),
soroen geometrian
laborezko uzta gazte,
euskal izenen kerari
erdarak egin kalte
-ausaz, lotsetan al dabil
Utergako abade?-
landa luze okreetan
bazterrak mugagabe,
soroel esker begiok
margo ta libertate
(esan, ene Nafarroa,
oraindik lo al zaude?),
mahastien ardoetan
-Isil ote naiteke?-
etsipen ta suminduraz
palsalaren barrunbe,
Euskal Herria etxean
maizter eta desjabe,
semeek etxea saltzen
puskaka ta alez-alez,
lerro okreen demasian
palsajeak hondamen,
egunak gau izan nahi,
gozak, berriz, atsalde,
bidean beti "lehena"
ene zantzuen kate.

Tirol
1991-VIII-26

Aspaldiko Irrika gaitza
barnean zigorkari,
Austria txukun ta apaina
udaz naiz bisitari,
Veralberg, Brand, Lünersee
belardi leunen argiz,
Tirol garaieko oihanak
lits berdeen mirari,
ortze urdina lakuetan
abstraktu, biluts, nagl,
elurra ta aintzira aratzek
begi ona elkarrl
(esan, zeren susmoak nau
honetara ekarri?),
haitzak, belarra, mendiak
margoetan nahasi,
hango paisala atzemanek
Euskadi gogangarri,
etxeak jostailu gisa
hornituta loradiz,
balkoietan zur landuak,
hormetan estria anitz,
lehen inon ez atzia
ustekabez nik kausi.

Aiako Harriak
1991-XII-12

Golan Txurumurru ta Errollbide,
haritz, zintzur ta erroitzen artean
ezker ta eskuin haitzak nik ahalde,
atsedena hartzen geldi naltean.

Gailurrean naiz arranoen kide,
noizpait, arnaska, goiko tontorrean
mendiarekin erraldol baninde
Ingurutara egiten dut hegan.

Aurrez Errenderi, Irun, Oiartzun,
harago Urruña, Endala, Miarritz,
edonon bihotzak hats eta osasun.

Atzean San Anton aintzira ur garbiz
kolore urdinak dituela lagun,
lamiak bertan intzirika dabiltz.

Ertzak, hitzak, ideiak

Ertzak, hitzak, idelak
ezarmen sendoez,
palsajeak dasalda
banaizela, zinez
(bidean dabiltzanak
ohardun balitez...),
margoen hats gaztea
hesietan trakets,
oraingo ederdura
ez nun aintzinan ez,
ederraren mozkorra
zentzunotan minez,
gauzak, haltzak, ametsak
ditzadala gorets
-noiz eginen zait zuri
behin nuena beltz?-,
berriro zalantzazko
idelak ta promes.

Zelain aldean

Leiho atzetik beltzura,
basoaren nahaspil,
negurantz doan naturan
aldatz behera nabil,
parajearen mindura
Aizkondietan samin
(saiatzen naiz udazken hau
ber-udaberri dadin),
azaro etsiezinak
negutea eranskin,
han-hemen orban ilunak
asper-giroan amil,
Zelaingo bide altuan
txori-habia zarpil
-ene bihotz, neguteaz
zahartuegi habil-,
linea iheskorren zehar
oroiak mila asmakin,
batzutan beltz -bestetan hits-
leihoak dolu gordin,
gelako kristalen barna
mindura nik ta samin.

Lizardiren bidean

Pinudiaren lo gaitza
 kezkek dute afari,
 udazkenaren damuak
 palsaian dolu nagl,
 garoak gorri-girotan
 (ez al nuen Igarri?)
 muino soil bilustuetan
 sentimen-sofrikari,
 eza ta ezintasuna
 barruetan lokarri
 -aldaparen gainbeheraz
 zergatik naiz hain adi? -,
 adarren azkazal latzek
 garrasla golari,
 Lizardiren negutea
 bihotza zigorkari
 -nolatan zaitut hain hurbil,
 adiskide Lizardi?-,
 sagastiaren janzkia
 lotsakunezko zapi,
 orduen pena mamitzen
 olerkaria ta ni,
 ah, bizlaren aldapaz
 poeta blok adil